

Nr 57.

Av herr **Svedberg**, *angående viss ändring i gällande bestämmelser för den obligatoriska statliga olycksfallsförsäkringen.*

År 1916 genomfördes den betydande reform, varigenom 1901 års lag om obligatorisk försäkring för olycksfall i arbete utvidgades till att omfatta ungefär dubbelt så många manliga samt fyra à fem gånger så många kvinnliga arbetare. Det beräknades då, att de manliga arbetarnas antal, som av försäkringen berördes, skulle ökas från cirka 450,000 till cirka 900,000 och de kvinnligas från cirka 100,000 till cirka 450,000. De arbetsgivare, som berördes av försäkringen, beräknades ökade från 50,000 till 300,000.

Den obligatoriska olycksfallsförsäkringens kostnader utgå som bekant dels av anslag av statsmedel, dels av försäkringsavgifter erlagda av arbetsgivarna. Reformens genomförande hade därför tvenne sidor. Dels innebar den för den försäkrade en påtaglig trygghet, dels medförde den för arbetsgivaren kostnader och besvär. Det är även obestriddigt, att särskilt för mindre företagare, exempelvis mindre jordbrukare, denna reformens »dubbelsidighet» framstod som särdeles påtaglig, så mycket mera som av förut gällande 1901 års olycksfallsförsäkringslag bland annat just jordbruket och dess binärningar ej alls berörts. I stället hade gällt gamla legostadgans bestämmelser angående arbetsgivarens skyldighet att taga hand om sitt husfolk. Förnekas kan nog ej heller, att på många håll den obligatoriska olycksfallsförsäkringslagen från början uppfattades i mycket som ett utslag av byråkratisk regleringslust, som medförde besvär och utgifter.

Sedan dess torde emellertid en omvandling av tänkesättet på de flesta håll ha inträtt. Mycket har därtill bidragit att den fortsatta utvecklingen av jordbruket i maskinellt hänseende stegrat riskerna för olycksfall. Jordbrukarna ha även mer och mer vant sig vid att betrakta olycksfallsförsäkringen som någonting nödvändigt och som skulle så vara. Det har mer och mer framstått såsom ett behov, att ha olycksfallsförsäkringen att trygga sig till. För ett mera modernt betraktelsesätt framstår vad som förr ansågs som en olägenhet numera som en fördel.

Under sådana förhållanden har uppmärksamheten mer och mer förskjutit sig till de bestämmelser, som *utesluta* vissa kategorier av de inom jordbruket arbetande från den *fördel*, som den *statsunderstödda, obligatoriska olycksfallsförsäkringen* innebär.

Den år 1916 antagna lagen om försäkring för olycksfall i arbete anger sig avse att gälla för s. k. arbetare. Såsom emellertid från lantmannahåll framhölls vid riksdagsbehandlingen av frågan, avses emellertid med arbetare i lagförslaget mening *icke* den, som utför ett visst arbete, utan den som är anställd att *mot lön* utföra det. Dock göres därvid ett avsevärt undantag. Försäkringen avses nämligen även att omfatta den, som *för vinnande av yrkesutbildning* utan avlöning utför ifrågavarande arbete.

Vad lagen därmed med ena handen ger, exempelvis åt jordbrukarungdomen i fråga om skydd och trygghet under dess utbildning och arbete inom jordbruket, det tar den i bra många fall med den andra åter tillbaka.

Så *undantogs* från olycksfallsförsäkringen år 1916 uttryckligen bland annat *arbetsgivarens barn som arbeta i föräldrarnas näringsfång*.

Ålderdomsförsäkringskommittén hade därför anført vissa motiv. Så hade framhållits att det ofta nog vore svårt att avgöra, »om något egentligt arbetsförhållande ägde rum» samt att så nära anhöriga i viss mån måste betraktas som delägare i rörelsen. Dessutom föreläge emellan föräldrar och barn försörjningsplikt, och en försäkring hade därför ansetts mindre behövlig.

När lagen beslöts kom denna inskränkning icke egentligen under debatt. Ja, som ovan antytts, kan nog inte bestridas att den, särskilt ur de små företagarnas individualistiska synpunkt, snarast framstod på visst sätt såsom en fördel. Den moderne bonden ser i mycket annorlunda på sociala stödåtgärder.

Numera torde var och en som själv eller genom de sina drabbas av den orättvisa, som det här är fråga om, reagera mot lagen som en privilegielag till förmån för det främmande arbetsfolket och mot företagarens närmaste, när de arbeta hos honom.

Så torde det exempelvis för det stora flertalet framstå såsom en uppenbar orättvisa, att jordbrukarens allra närmaste äro undantagna från det stöd och den trygghet, som lagen vill tillförsäkra övriga inom näringen arbetande. Sonen eller dottern har samma arbete som den främmande, men när olyckan är framme, kan den senare räkna på statens stöd. Icke så de egna familjemedlemmarna. Kan det vara något samhällsintresse, att den unge får detta stöd av staten, om han arbetar hos en främmande, men icke om han gör sitt arbete och får sin utbildning hemma hos föräldrarna? Och staten mäter med olika mått i fråga om dessa unga. Försäkringsmyndigheterna ställa dem utanför lagen om olycksfall i arbete, men inför taxeringsmyndigheterna, liksom i arbetet, får nog hemmasonen veta av, att han är jordbruksarbetare!

Skall han vid olycksfall icke helt komma att ligga de i regel allt annat än lysande situerade föräldrarna till last, måste han försäkras i enskilda bolag och undandrages det allmännas stöd.

Möjligheten att bringa en lagändring till stånd borde icke vara ringa.

Redan vid tillkomsten av 1916 års lag om försäkring för olycksfall i

arbete ansåg sig riks försäkringsanstalten böra särskilt framhäva den *inskränkning* i förut gällande 1901 års olycksfallslag, som det innebar att medlemmar av arbetsgivarens familj icke längre skulle vara att hänföra till försäkrade arbetare. Med skäl framhölls även, att denna inskränkning »mången gång torde kunna synas orättvis».

Redan detta påpekande förefaller ägnat att ställa ifrågavarande inskränkning i ett egendomligt ljus.

Vid 1920 års riksdag gjordes från jordbrukarhåll ett tämligen blygsamt försök att rucka på undantagsbestämmelserna mot ungdomen. Då föreslogs nämligen i en riksdagsmotion sådan ändring av 1916 års olycksfallsförsäkringslag, att denna skulle utsträckas att gälla i fråga om de företagarens barn, som *ej* äro att betrakta som *hemmavarande*. Därvid framhölls den uppenbara orättvisan i att barn, som *ej* ens hade sin bostad hos föräldrarna, men likväl arbetade åt dessa, voro sämre ställda än andra arbetare, då de ju icke voro inbegripna i den obligatoriska, statsunderstödda olycksfallsförsäkringen. Ävenså betonades de avsevärda svårigheter i ekonomiskt hänseende, som på grund härav vid olycksfall kunde drabba fattiga familjer.

De yttranden, som med anledning av denna motion avgåvos av försäkringsrådet och av riks försäkringsanstalten, sakna icke sitt intresse för belysande *ej* blott av den detalj motionen berör utan av frågan i hela dess vidd.

Försäkringsrådet förklarade sig kort och gott ingenting ha att erinra mot motionen.

Riks försäkringsanstaltens yttrande är mera ingående.

Man försummade icke att hänvisa till det påpekande, som gjordes redan vid lagens tillkomst angående den beskärning av dess räckvidd, som ovan berörts. Vidare förklarade sig riks försäkringsanstalten genom den erfarenhet, som vunnits vid tillämpningen av gällande lagbestämmelser, styrkt i sin uppfattning av den orättvisa, som kunde synas ligga i uteslutandet av företagarens hos honom själv arbetande barn från den statliga försäkringen. Det motiverade i en dylik försäkring upphävdes eller reducerades icke av släktskapen mellan företagaren och den arbetande. En lagändring om den obligatoriska olycksfallsförsäkringens utsträckande till att omfatta även arbetare, varom här vore fråga, syntes desto mera påkallad, som nu gällande bestämmelse i olycksfallsförsäkringslagen enligt av försäkringsrådet meddelade utslag ansetts böra medföra, att vid beräkning av skadad persons arbetsförtjänst vid utmätande av skadestånd såsom arbetsförtjänst *ej* kunde medräknas inkomst av arbete, som barn utfört hos föräldrar. För sin del ställde riks försäkringsanstalten i fråga under vissa angivna förutsättningar, att över huvud taget *hemmavarande familjemedlemmar skulle komma i åtnjutande av den statliga olycksfallsförsäkringen*.

Som motiv för *avstyrkande* av en reform av den föreliggande motionens blygsammare omfattning anfördes även bland annat de svårigheter, som ur

kontrollsynpunkt skulle vållas av att *vissa* företagarens anställda barn, men *ej alla*, skulle komma i fråga.

Riksförsäkringsanstalten visade sålunda större intresse för en lagändring, som omfattade hela den uteslutna gruppen. Trots detta avstyrkande, som ju även i grunden synes lova mer än motionen begärde, biföllo riksdagens båda kamrar denna utan tvekan och utan debatt.

Men det stora flertalet av de unga, som 1916 undantogs från försäkringslagen, de *hemmavarande* barnen som arbeta hos föräldrarna och i deras näring, berördes icke därav.

Detta kan synas så mycket mera anmärkningsvärt, som i de övriga skandinaviska ländernas sociallagstiftning någon dylik orättvisa icke förefinnes. Den *danska* olycksfallsförsäkringslagen av 1916 omfattar även medlemmar av företagarens familj, med undantag av hustrun. Den *norska* olycksfallsförsäkringslagen innehåller icke heller någon särskilt inskränkande bestämmelse av här berörd innebörd. Undantagsbestämmelsen i 1916 års olycksfallsförsäkringslag placerar således vårt land i en ganska egenartad undantagsställning. Denna säregna bestämmelse synes även ge uttryck åt en nationell egenart, som svenska fosterlandsvänner och vänner av den svenska ungdomen sakna anledning att önska bevara.

Å andra sidan är en reform i anført hänseende ingalunda någon obetydlig sak. Vid 1920 års folkräkning beräknades de svenska hemmansägarnas hemmavarande barn över femton år till ungefär en fjärdedels miljon unga män och kvinnor; brukares och jordtorparens hemmavarande barn över femton år uppgingo enligt samma folkräkning till vid pass sextiofem tusen ungdomar. Detta alltså enbart inom jordbrukarklassen.

Den grupp av svensk ungdom, som på denna punkt har rätt att kräva att dess intressen icke tillbakasättes i förhållande till andra befolkningsgrupper i liknande ställning, är både talrik och betydelsefull. *Den bör rimligtvis ej heller längre tillbakasättas därför, att den fullgör sin uppgift i hemmet.* Många äro de krafter, som i dessa tider tära på familjebanden och på de band, som förena föräldrar och barn och det är icke något fosterländskt intresse, att samhället uppenbart missgynnar dessa unga, som det här är fråga om.

Därför påyrkas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om skyndsamt utredning och förslag om upphävande av de undantagsbestämmelser, som från den obligatoriska statliga olycksfallsförsäkringen utesluta företagarens hemmavarande, hos honom anställda eller för erhållande av yrkesutbildning arbetande barn.

Stockholm den 16 januari 1935.

J. N. Svedberg.